

A VRAISCHÖFT VER DE JUNGEN? EUREKA!

Nata nel novembre 2009 l'associazione di promozione sociale Eureka è diventata un'importante realtà locale, occasione di unione e aggregazione per i giovani della Valle, che possono ricevere un concreto aiuto scolastico e nel contempo dedicarsi ad interessanti laboratori tematici.

De vraischöft Eureka ist augöngen en ölderhaileng van 2009, gèlts gott en de örbet ont en vrait va sim lait as de hom sa vourtschbunnen ont störch gabellt. An ettlena mu'netn derno, en u'vong van 2010, de vraischöft hõt birkle u'pfönkt za örbetn. S sai' kemmen trëffen gamöcht en ölla de Gamoa'n van tol, ver za vourstëlln sa ont za lönng bissn en de familie bos as men hõt vour za tea'. De vraischöft bill zömmklaum de ingern jungen, za hëlven en za studiarn ont za möchen de compite as de hom au, ont iberhaupt za learnen en za kennen se ont za plaim zömm pet jungen van öndern dervler aa. Derzua, de learer va de doi vraischöft, gem en de moglechket za möchen an schouber dinger as de hëlven en za kennen pesser s'inger tol, de sai' kultur, de umbëlt ont de gschicht: bèrkstött va hontbèrkörbetn, pet de mineraln, trëffen en mearer ourtn ver za schauung ont kennen va glaim de natur, de balder ont de ingern përng. Ont asou, en hourneng van 2010, ka Mala, en de nai struktur va de Gamoa' va Oachpërg, s sai' u'pfönkt de trëffen. S meing toalnehmen de jungen as hom va oa'dlef finz as nai'zën jor ont de öcht learer as semm sai' tea'n en hëlven ont derklorn pesser sèll as de hom nèt prope quat verstönnen. S hõt learer ganua ver za stea'n en no en ölla de materie as men studiart za schual. Men mu toalnehmen zboa vert as de boch, en eirta ont en vrait nomitto, va um zboa finz um vinva – um vinva ont a hõlps zobenz. Öll zboa mu'netn de famile miasn visk euro zuazoln. De jungen meing direkt va schual semm gea' ont vormesn pet eppes as de hom se va hoa'm mittröng. Giatla, giatla, ölbe mearer studentn hom se inntschrin ont en genner, en ölla, sai' se simaviarsk de sèlln as toalnehmen. De jungen sai ölla vroa' iberhaupt van sèll as de learnen ont de verpessern, ont ver de eltern aa ist a groasa hilf, bavai s ist ölbe herter ont schbeirer stea'n en no hoa'm. Derzua en de compite, ölla hom se aa de moglechket za mitörbetn en de mearer örbetn as kemmen vourstellt ont asou möchen eppes pet de sai'na hent. Schoa' vert dõra, en summer, s sai' kemmen gamöcht trëffen ver za vinnen se zömm ont kennen a ker pesser de umbëlt van inger schea' Bersntol. De doin trëffen barn kemmen gabis haier aa bider vourtschbunnen. Zan leistn: de vraischöft tuat suachen learer oder studentn va de universitet as belln mithëlven za learnen ont naturlech de Eurekatirn sai' offet ver ölla de jungen as belln se innschraim. Men mu s prope söng: Eureka, a bella schea'na naiörbet.

NvM

LA DOLOMITES AL ZENTER DE NA ESPOSIZION TEL MUSEO GEOLOGICH DE PARDAC

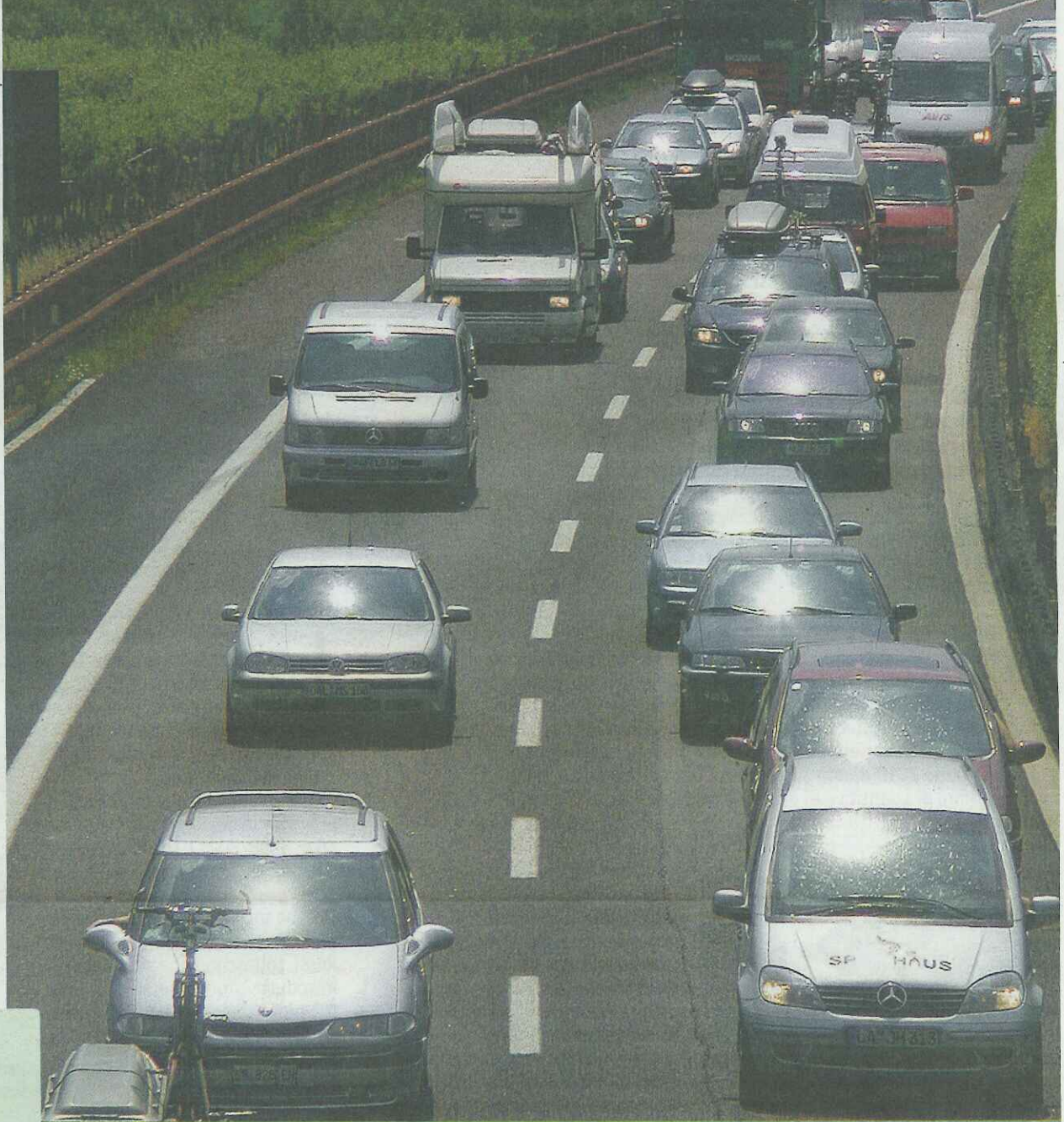
Fin a la fin del meis de firé la storia geologica de la Dolomites la é da veder te la sales del Museo, tel zenter del païsc fiemac'. Na lingia de imagines pojèdes sun tulins les moscia grafiches e fotos che rua da dut l mond per meter al luster l mecanism geologich che à portà a la naa de la DOLOMITES; deposic' te l mèr, canai e straver' tei oceans, eruzioni di vulcans, fonamenc' e auzamenc' del nivel de la tera. La mostra la é stata presentèda jà endèna l Meeting geologich internazionèl de Rimini. L'aministrazion de comun de Pardac, adum a la a la Comunità de Fiem l'à envia via i contac' per la tramudèr tel Museo che chier da valch an en cà de portèr inant scomenzadives de nivel internazional. Defat via per chest an sarà sotfirmà na convenzion ence con l Museo de Scienze Natùrelles de Trent e sarà metù a jir n convegn su la Dolomites. L geologh che à curà la mostra, con Carlo Gervasi, l'è ruà en vender passà a Pardac su envit del comun, e te na sala piena de jent l'à metù al luster a na vida chièra e gustegola chest viac' straordenarie che à portà a la naa de nesc monz, un viac' che l'è scomenzà via àcà 230 milions de egn. Con l'ejempie de la naa dei arcipelaghes tel mèr, l'à fat na preziosa ricostruzion de la fases de la naa dei crepes doentè dapò Patrimone de l'Unesco e de choche i era àcà milions de egn. No mençia te la sales, a Pardac, la ricostruzion de la pedies di dinosaures troèdes su la Dolomites del Mont Pelmetto e autra testimonianzes de vita su la tera. L museo Mineralogich de Pardac, che à abù sia pruma senta tel 1899 tel Hotel Nave D'Oro che ades no l'è più) l'era doentà un pont de referiment per geologs de dut l mond. Carlo Gervasi l'à ence recordà velgung di personajes che à leà sò inom a la Dolomites deschè Deodat de Dolomieu, Marzari Pencati (che à sostegnù per prum la teoria che i granic i podea se troèr soravia i calcaries). L'à recordà ence i studiosc de l'Academia Mineraria di Freiburg te la Sassonia, i esperc de la Geological Society de Londra e amò la pruma ela che la se à laurea en Geologia, Ogilvie Gordon, che aea fat de Pardac l pont de referiment. Chisc studiosc se binèa ducchen te l Hotel Nave D'Oro lo che l'era scinamai la chertes per poder de inarloer a ciaval sui siti "più interescianc" dal pont de veduda mimeralogich. A la pascion de chisc studiosc ge vel ge proferir l fat che chest raion sie referiment per duta la geologia mondiela. La beleza unica de la Dolomites, a dit l geologh Gervasi, l'è la desmostrazion che l bel l spieia l vero e chi che vif te la Dolomites à un tesour che no va destraboni, a jontà l geologh.

MdT

MOCHENO

LADINO

Lång baitbege von Astetal

di Luca Zotti

CIMBRO

Di belesan gloamda un hevan à z'zera gèlt nà in prodjet

La settimana scorsa la Società Autostrada Serenissima ha firmato un contratto milionario con il consorzio di progettazione Raetia per lo studio del tronco nord dell'A31 della Valdastico. Negli ultimi quarant'anni si è parlato di quest'opera in più occasioni ed i pareri sulla realizzazione sempre stati discordi o addirittura contrastanti. Inoltre: quali implicazioni potrebbe avere sulle comunità degli Altipiani Cimbri?

Bartar palle khemmen gimacht dar baitbege von Astetal vo Rovigo fin ka Tria? Ma redetzan drau vo mearar baz viarzekh djar un ma bóaz bia 'z'geat zo giriva ben di sachandar giàn vür asó lång: niamat mear gloabeta un aniaglana bòtta bo ma san redet di laüt lachan. Ma disa bòtta parirt ke eppaz izzese ägiheft zo mövra bi' z' mochat soin: di boch pasart di Società Autostrade della Serenissima hatt ägett in studie Raetia zo macha abe in prodjetto vor in baitbege bo da vo Piovene Rocchette mochat trang au in Trentino. Di belesan, un dar vorsitzar vo dar Provintz vo Vicenza un vo dar firma Serenissima Attilio Schneck, gloamda vil in ditza sachan un m'vosteatz änk vo biavl gèlt barta khostn disa prodjetatziong: 22 mildjü un 532 tausankh euro bo da bartn rivan fin obar di 66 mildjü (partschella) ben dar baitbege bart khemmen augimacht. Di studie Raetia soins an konsortzio vo meararne studie vo prodjetatziong bo da se soin gilek panandar lai zo macha abe di kartn vor in baitbege von Astetal umbromm di arbat berat gest

Az pörn pin baitbege zuar Besenèl odar zuar Kalnetsch?

kartza groaz vor an prodjetista alumma. Dar earst prodjet mocht soin boroatet in 210 tang; dopo bartnda soin ändre 180 tang zo vorpezzranen un zo macha in sèl definitivo. Azta allz geat quat dar näüge tòko vo baitbege bart khemmen zo khosta an mildjardo un 500 tausankh mildjü vo euro; sa est redetma vo gèlt ma ma boazt nonet bo dar bart khemmen augimacht. Ja, umbromm ummana von sachandar bo da bartn khostn mearar vo allz bart soin di galeria auz zo póra ünsarne perng: ma bartze vängen nãmp Lastebasse (bo da hevan à di earstn krötz) un ma magat auzkhemmen a Besenèl (eppaz mindar baz 10 kilòmetre) zo vänggase pin

baitbege von Brennero, odar zo Kalnetsch (eppaz mearar baz 6 kilòmetre) un vo sèm zuar Tria Nord nà dar Valsugana. Baz berat pezzar vor üs? Bia magatn bèksln ünsarne lentar azta khemmat gimacht an kasèl a Pedemonte un ummandar zo Kalnetsch? Dar bege berat destar odar machat lai schade dar natur? Baz khönsa di laüt? Sa soin vil di sachandar zo vorstiana, un earst vo allz berata zo vorstiana baz hatta in sint ünsarna Provintz. Ben di firma Serenissima iz gest no nà zo süacha a par ummaz zo macha in prodjeto, dar ünsar vorsitzart Dellai hatt gihatt gimacht rikorso in TAR khödante ke zo traga vür asó eppaz ma hebata drau gimocht ren vornarhi in kompania. Dar rikorso iz khent gischikt bidrumm un est di sachandar - parirt - gian vürznen äna üs.

